

Szóbeli tan – Rabbinikus irodalom

Válogatott fejezetek a Misnából

8. *Nezikin rend, Baba kama traktátus*

(folytatás): A Talmud

Biró Tamás

birot@or-zse.hu, <http://birot.web.elte.hu/>

2022. április 26.

A klasszikus rabbinikus irodalom térben és időben *(ismétlés)*

ISMÉTLÉS

	Palesztina	Babilónia
<i>Tannaitikus kor:</i> (kb. 70 – kb. 220)	Misna Toszefta Halakhikus midrásgyűjtemények ...	---
<i>Amorai kor:</i> (kb. 220 – kb. 500)	Jeruzsálemi Talmud aggadikus midrásgyűjtemények ...	Babilóniai Talmud

Misna + gemara = Talmud

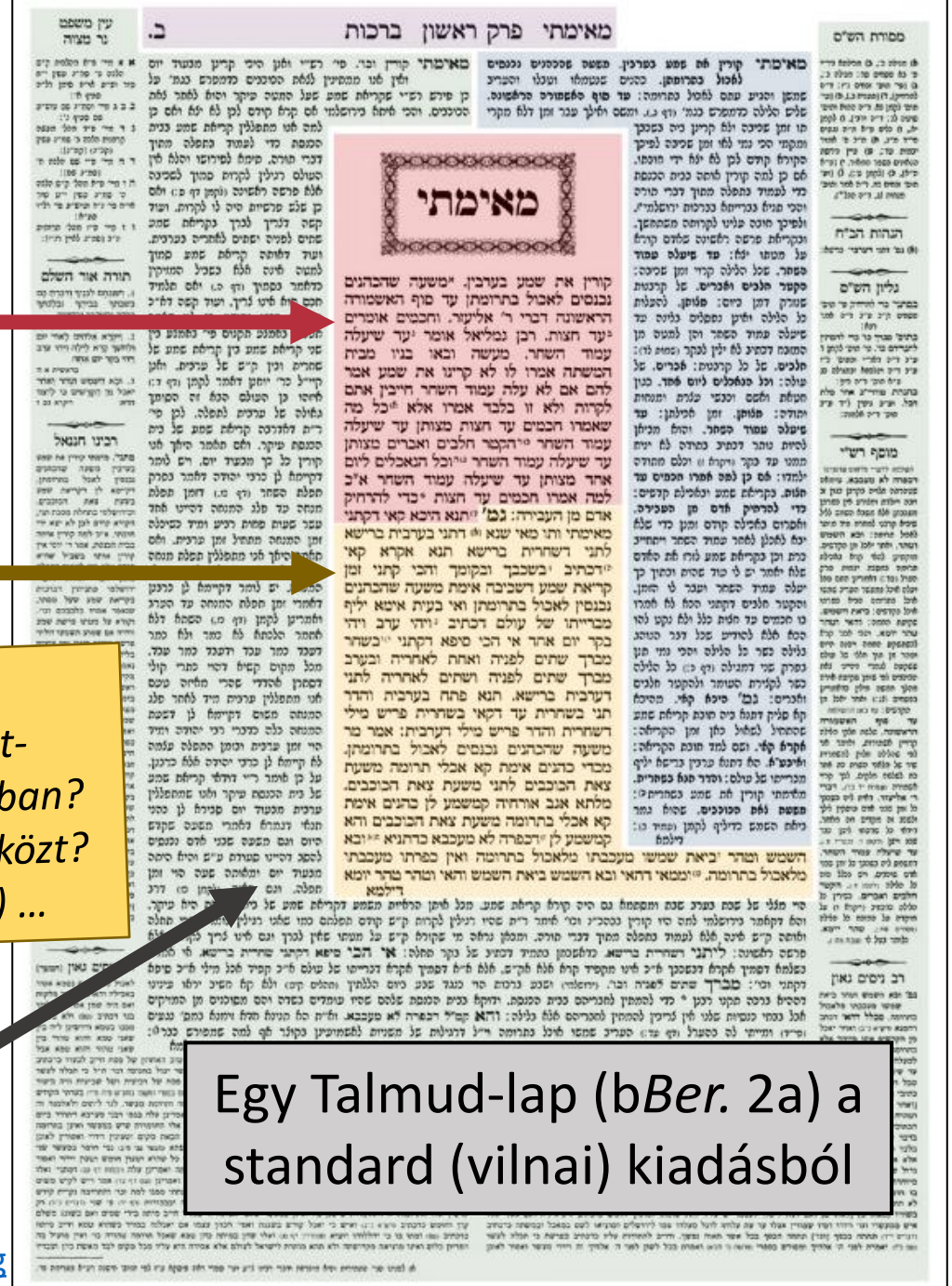
misna: hagyomány a tannaitikus korból, amint azt *rabbi Jehuda ha-Naszi* i.sz. 200. körül megszerkesztette és a *Misna* c. műben elrendezte.

gemara: a misnához fűzött kommentárok, annak értelmezései, viták...; valamint mindenféle további anyag az amórai korból (kb. 220–400/500/600).

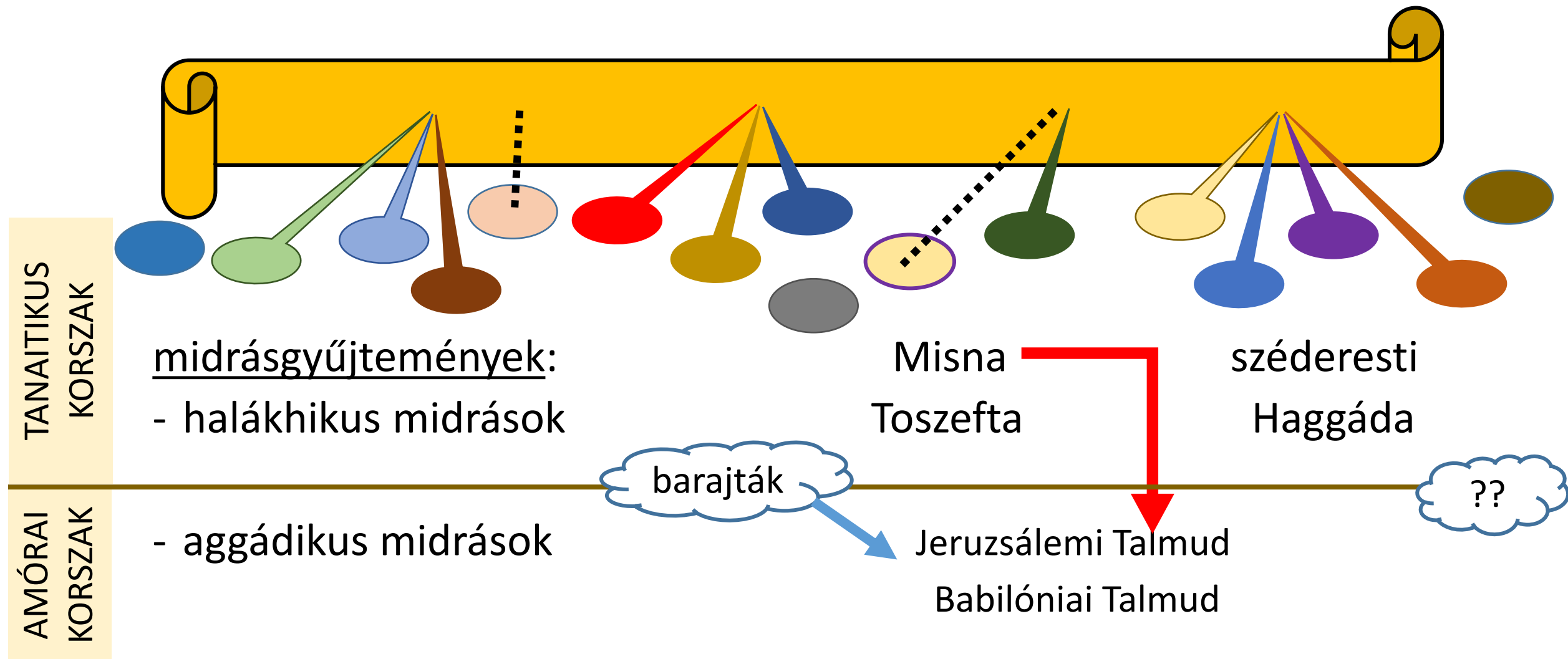
- Felmerülő kérdések:**
- (1) Mit jelent pontosan a misna szövege? Mire vonatkozik? Hogyan alkalmazandó új / más szituációkban?
  - (2) Ellentmondások különböző tannaitikus források közt?
  - (3) Mi a misnai vélemény tórai forrása?
  - (4) ...

kommentárok: középkori és kora újkori rabbi magyarázatai (pl. *Rasi*, 1040–1105, a belső margón), további diszkussziói (pl. *Toszaft*, a külső margón), forrásmegjelölései, szövegkritikai megjegyzései...

A kép forrása: http://news.bbcimg.co.uk/news/special/panels/13/nov/talmud/img/graphic_1383310626.jpg

Bibliaértelmezés, hagyománycsomagok, rabbiniikus művek (*Misna, midrásgyűjtemények, Haggáda*)

Gemara

- Egy-egy misna diszkussziója a Talmudban:
  - *minalan?* — mi a misnabeli törvény bibliai alapja?
  - *man tanna?* — ki az a *tanna*, akinek a véleményét a misnánk tükrözi?
  - *hikhi dami?* — pontosan mely szituációra vonatkozik a misnabeli előírás?
  - Pontosán mit is jelent a misnánk szövege?
  - Pontosán mi is a misnánk szövege, ha különböző verziókról tudtak az amórák?
  - Valós-e a látszólagos ellentmondás a misnánk és más források (*barajták*) között?
  - Felfedezhető-e a misnában tárgyalt konkrét esetek mögött egy általános jogi elv?
  - Levonható-e további következtetés (pl. más esetekre vonatkozóan) a misnából?
- Valamint, mindenféle további témák (részben szabad asszociációs alapon).

Gemara

- Egy-egy misna diszkussziója a Talmudban
- Valamint, mindenféle további témák (részben szabad asszociációs alapon):
  - Egyéb halakhikus témák
    - Például *hanukka* máshol nem (vagy alig) tárgyalt törvényei, a Babilóniai Talmud *Sabbat* traktátusának 2. fejezetében, a szombati gyertyagyújtás kapcsán.
  - (Egyéb) aggadikus témák
    - Bibliai történetek értelmezése és átértelmezése (pl. perzsa királyok: bRH 1. fejezet)
    - Biblia utáni történelem (pl. a Szentély lerombolása: Babilóniai Talmud *Gittin* 5. fejezet)
    - Anekdóták rabbik életéből
    - Folklór
    - Tudomány (csillagászat, matematika, biológia, orvostudomány...)
    - ...

Palesztinai Talmud és Babilóniai Talmud

Misna	Toszefta	Palesztinai Talmud (Jeruzsálemi Talmud)	Babilóniai Talmud
6 rend, 63 traktátus	6 rend, 59 traktátus	4 rend + <i>Nidda</i> a Tohorot-ból. (Kodasim rendhez nincs.) 39 traktátus	4 rend + <i>Ber.</i> a Zeraimból + <i>Nidda</i> a Tohorot-ból. 36[,5] traktátus
i.sz. 200 (-220) körül, <i>R. Jehuda ha-Nászi</i>	220 után nem sokkal, <i>R. Hija bar Abba</i> [??]	lezárva 350-450 közt, <i>viszonylag kevés szerkesztés</i>	lezárva 500 körül/után, <i>Rav Asi és Ravina</i> [?]
A tannaitikus hagyományok gyűjteménye	A Misnából kimaradt tannaitikus anyag gyűjteménye	A <i>Misna</i> amórák általi értelmezése, valamint további tannaitikus (→ <i>barajta</i>) és amórai hagyományok gyűjteménye	
<i>legrövidebb</i>	<i>hosszabb</i>	<i>még hosszabb</i>	<i>leghosszabb terjedelmű</i>

Palesztinai Talmud és Babilóniai Talmud

- Tannaitikus kor: „hagyománycsomagok” születése és szóbeli továbbhagyományozása. (*Rabbi Akiva* és *rabbi Méir* „proto-Misnái” az i.sz. 2. században?)
- I.sz. 200–220 körül *rabbi Júda ha-Naszi* (és kortársai) megszerkesztik a Misnát. (Fiatalabb kortársak még talán csiszolnak rajta r. Júda ha-Nászi halála után is.)
- Bizonyos „hagyománycsomagok” nem vagy rövidítve kerülnek a Misnába:
  - Toszefta • *midrás*gyűjtemények • *barajták* • targumokban • (elveszett)
Áttételesen: pijjutok, egyéb művek, szokások...?
- Az amórai kor rabbijai, az *amórák* megvitatják a Misnát + egyéb anyagok:
  - Palesztinában (Tiberiás, Caesarea, Cippori...) → Palesztinai / Jeruzsálemi Talmud (350 ~ 415 k.)
  - Babilóniában (Szura, Nehardea/Pumbedita) → Babilóniai Talmud (lezárva 450/500/600 körül)

Néhány példa: bBK 6. fejezetéből

bBK 55b

= Babilóniai Talmud *Baba Kama* 55b

55b = 55. lap második (hátsó) oldala

- Misna: *Aki a nyáját beviszi a pajtába, és bezárta [a pajtát] mögötte megfelelő módon, és kijött [a nyáj], és kárt okozott – patur. Nem zárta be mögötte megfelelő módon, és kijött, kárt okozott – hajav. (...)*
- Gemara: A mestereink tanították (*tánu rabbanan*): Mi a megfelelő módon, és mi nem a megfelelő módon? Egy ajtó, amely képes megállni egy átlagos szélben – ez a megfelelő módon. Amely nem képes megállni egy átlagos szélben – ez a nem megfelelő módon.

barajta
(vö. Toszefta BK 6,19)

a gemara értelmezi a misnát

bBK 55b

= Babilóniai Talmud *Baba Kama* 55b

kinek a szemléletét tükrözi a misnánk?

55b = 55. lap második (hátsó) oldala

a gemara a misna forrására kérdez rá

Rasi:

Ki a tanna...:

... a misnánk tanítja: nyáj kárt okoz sén és regel útján mindig muad... **Tam hajav:** mert nem elég neki a kevés őrzés. Rabbi Jehuda oka a *Négyszer, ötször öklelő ökör* c. fejezetben. van.

(A gemara folytatása, arámi nyelven) Rabbi Mani

bar Patis mondta: Ki az a tanna, [aki a] muad [-ról azt tanítja],

hogyan elegendő neki a kevés őrzés? Rabbi Jehuda az. Mert

tanultuk: *[ökör,] amelyet megkötözött a tulajdonosa szíjjal, és bezárta mögötte (előtte) megfelelő módon, de kiment [az ökör], és kárt okozott, akár tam, akár muad – [a gazda] hajav. Ezek Rabbi Meir szavai. Rabbi Jehuda mondja: tam – hajav, muad – patur, amint írva van: „és nem őrizte azt a tulajdonosa” (Exod 21,36), tehát őrzöttről van szó.*

Misna BK 4,9

Rabbi Eliezer mondja: Nem őrzés, hanem [metsző]kés jár neki. (...)

- Bava Kama 62b
  - *havruta*-tanulás
  - Asszociációs szerkezet: tűzkár → *hanukka*
  - Állítás, annak bizonyítása indirekt érveléssel, majd a bizonyítás megdöntése.
  - Mértékek (*siur* שיעור / נשעור) kapcsán: *Halakha le-Mose mi-Szinaj* הַלְכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי [‘halakha Mózes részére a Szinájról’]
- Bava Kama 60a
  - Exod 22,5 – halakha – „more-than-peshat” értelmezése, szószintű kielemezése
Pingpong: a rabbik és r. Jehuda eltérő halakhikus véleménye hogyan tükröződik a bibliaértelmezésükben? Majd a pingpong végén: nem kell mindenből valamit kitanulni!
  - Exod 22,5 – aggada – kreatív, remez-deras-szerű értelmezése

*Köszönöm a figyelmet, és
vizslát következő alkalommal!*